

Неколико академика није одржало своје беседе. То су Јован Бошковић, Светолик Радовановић, Стеван Сремац, Лаза Костић, Андра Ђорђевић и Михаило Гавриловић. Један од њих, Јован Бошковић, преминуо је пре распоређивања у стручну академију.

Сања Д. Степановић Тодоровић*

Српска академија наука и уметности

Библиотека

Кнеза Михаила 35

1100 Београд

УДК 27-299.4

271.222(497.11)-722.52:929 Поповић Гаврило

Владика Гаврило Поповић, *Мемоари*. Приредили
Петар В. Крестић и Миле Станић. Државни архив
Србије, Београд, 2022, 347 стр.

Мемоари су од велике користи за схватање духа времена, политичких и културних проблема, односа снага у друштву. У ту категорију спадају и мемоари владике шабачког Гаврила Поповића (1811-1871), који се налазе у Архиву Србије (Поклони и откупи – 76/296). Њих су користили углавном црквени писци (прота Алекса Ивић) и историчари, а сада се први пут објављују у целини.

У предговору овог издања приређивачи су дали исцрпну биографију владике Гаврила, по којој се школовао у Сегедину и Ђуру, завршио једну годину права у Пешти и богословију у Сремским Карловцима. На позив митрополита Петра Јовановића прешао је у Србију 1834. године. Од тада је био у митрополији писар и секретар, архимандрит, а 1860. године изабран је за епископа шабачког. Упоредо је био професор Богословије (1836-1856), вероучитељ Лицеја; члан Школске комисије, редовни члан Друштва српске словесности од 1842, а од 1869. редовни члан Српског научног друштва. Владика Гаврило је био плодан писац, аутор књига

* sana.skpanovic@bib.sanu.ac.rs

црквене и профане садржине, од којих су неке служиле као уџбеници или помоћна средства ученицима основних школа, богословије и гимназије.

Када је оптужен за „среброљубље” (1866) поднео је оставку и почео 1868. године да пише *Мемоаре* бранећи се од „куђења и ружења”. Из тог разлога су његови мемоари често веома лични, али садрже драгоцену грађу о културним приликама у Србији, а пре свега у Београду. Изнео је занимљива запажања о карактеру кнезова Милоша и Михаила Обреновић, као и њихових „чанколиза”. Зато ови записи чине драгоцелну грађу о песницима који су певали о кнезу Милошу (Василије Јовановић, Ђорђе Гроздановић и Стеван Поповић), чиновницима (Тодору Бојанићу, Стојану Симићу, Милети Радојковићу, Цветку Рајовићу). Има доста обавештења о политичком животу Србије, скупштинама, односима митрополита према кнезовима и према потчињенима.

У мемоарима коментарише владавине кнеза Милоша и кнеза Михаила, односе према Русији и Аустрији, уставобранитељима и доласку на власт кнеза Александра. Осврнуо се и на текуће проблеме у друштву: изразу устава и грађанских законика, раду Лицеја у Крагујевцу и Београду, нишкој буни, скупштини на Врачару (1842), Катанској буни (1844), бомбардовању Београда (1862). Занимљива су и његова запажања о Вуку Караџићу, Теодору Павловићу, Јакову Живковићу, Томи Вучићу Перишићу, Авраму Петронијевићу и др.

Када се 1859. повратио у Србију кнез Милош (и Михаило), како бележи у мемоарима, он се држао неутрално, али је за тобожње покушаје атентата на кнеза Михаила (1860), и атентат (1868) сматрао одговорним политичке елите. Кључне догађаје у Србији: развод кнеза, смрт кнеза Милоша, пропратио је исцрпним коментарима. У анализи личности, које износи у мемоарима, сматрао је да их треба одредити и психолошки. За своје постављење на место владике пише: „...Казао сам за догађај како је текао; али га нисам пропратио психолошким примедбама. Кнез Михаило истерао је своје. Протурио је мене те сам завладичен уколико Сабор архијерејски није ништа приметио кнезу против мене ни усмено ни писмено; а сам је кнез учинио питање усмено члановима Сабора архијерејског, да му кажу без сваког устручавања ако би што имали, а нису ради да то чине писмено. На задовољство и успокојење кнежеве савести не само да му ништа нису приметили усмено, него су још казали да не имају шта казати против мене. Стога је кнез добио темеља за даљу радњу по овом делу.”

На крају књиге су прилози, у којима су донета 22 писма владике Гаврила.

Књига је опремљена илустрацијама и исцрпним и веома корисним регистром имена, где су коментарисани неки догађаји и личности о којима има и супротних мишљења.

Станиша Д. Војиновић*
Књижевни историчар у пензији

---

*stanisavojinovic@eunet.rs